

УДК 631.164.23:330.32

ЧОРНИЙ Р.В., здобувач

Тернопільський національний економічний університет

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У роботі розглянуто теоретико-методичні і практичні засади формування інвестиційної привабливості як фактора розвитку аграрного сектору економіки України в умовах глобальних ринкових трансформацій. Сучасну ринкову економіку неможливо уявити без іноземних інвестицій, які поширені як у промислово розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються. Інвестиційна діяльність – вирішальний чинник усієї політики держави, від ефективності якої залежать стан виробництва, рівень технічного оснащення підприємства, можливості структурної перебудови економіки, розв'язання соціальних і екологічних проблем. Інвестиції становлять основу розвитку підприємств економіки і аграрного сектору зокрема.

Ключові слова: інвестиційна політика, інвестиційний клімат, механізм інвестування, інвестиційна привабливість.

Постановка проблеми. Аграрний сектор економіки України нині потребує значних інвестиційних надходжень. Майже повна зупинка інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що мала місце впродовж 1991-2000 р., призвела до руйнівних процесів у продуктивних силах галузі, погіршення стану земельних ресурсів, зниження ефективності сільськогосподарського виробництва. Покращення цієї ситуації можливе не лише за умов відновлення повноцінної інвестиційної діяльності, а й у разі забезпечення її активності, яка б дозволила компенсувати нестачу інвестування минулих років та покрити сучасні обсяги потреб в інвестиційних ресурсах. Проблема функціонування інвестиційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах відрізняється особливою її складністю і багатогранністю, оскільки саме в ній поєднуються інтереси всіх суб'єктів господарювання [1].

Конкурентоспроможність аграрного виробництва в будь-якому регіоні України залежить від його інвестиційного забезпечення. Інвестиції потрібні підприємствам і організаціям для переходу до стабільної господарської діяльності, переозброєння виробництва, а також поліпшення якості продукції. Вони є важливим джерелом формування фінансово-кредитних ресурсів країни, усунення локальних диспропорцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії і практики інвестицій, формування джерел їх фінансування, дослідження інвестиційної діяльності підприємств вивчали зарубіжні вчені Дж. Бейлі, В. Беренс, Г. Бірман, Ф. Луцз, П. Хавранек, У. Шарп та інші дослідники. Вагомий внесок в економічну теорію засад інвестиційної діяльності, оцінки економічної ефективності інвестицій та інвестиційної привабливості зробили вітчизняні науковці: В.Ф. Беседін, І.О. Бланк, В.І. Благодатний, В.Г. Блохіна, П.І. Гайдуцький, С.О. Гуткевич, О.І. Гутуров, М.Д. Денисенко, М.І. Долішний, І.О. Івашук, М.І. Кісіль, М.Ю. Коднська, О.В. Кущина, В.М. Кутузов, А.С. Музиченко, Т.В. Майорова, А.А. Пересада, П.Т. Саблук, В.Г. Федоренко та багато інших. Але значна частина питань, пов'язаних із дослідженням суті, структури, ефективності інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств ще залишається нерозкритою, або потребує вдосконалення. Це зумовлює вибір даної теми та засвідчує її актуальність [2].

Метою дослідження є узагальнення та поглиблення теоретико-методичних засад та прикладних аспектів розвитку інвестиційної діяльності, розробка шляхів підвищення її ефективності, спрямованих на забезпечення сталого виробництва конкурентоспроможної продукції сільськогосподарських підприємств. Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

- узагальнити розроблені вітчизняними і зарубіжними вченими наукові основи сутності, критерії оцінки інвестиційної діяльності та її економічної ефективності;

- проаналізувати умови інвестиційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах;
- оцінити ефективність інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств;
- визначити пріоритетні напрямки підвищення ефективності інвестування.

Результати досліджень та їх обговорення. Досягнення стратегічних цілей розвитку суспільства визначається системою управління економікою, яка регулює економічну діяльність держави. У процесі трансформації економіки України ставилося завдання сформувати ринкову ідеологію, що ґрунтується на загальних засадах приватної власності. При цьому використовуються різні механізми впливу на процеси, які відбуваються в умовах реформування економіки, включаючи її складову – аграрний сектор. Здійснення ринкових реформ неможливе без чітко визначеної структурно-інвестиційної політики.

Інвестиційний процес – це складна економічна категорія, яка характеризує соціально-економічний стан держави та дозволяє моделювати її майбутнє. Суб'єкти інвестиційного процесу вступають у різні суспільні відносини, які мають також і міжгалузевий характер. Добробут і динамічність розвитку нації залежить від обсягу та спрямованості інвестицій, досягнення рівня їх прибутковості, а відповідно інвестиційної привабливості секторів економіки.

Інвестиційна привабливість і пріоритетність об'єктів визначаються:

- взаємозалежністю між наявністю та доступністю необхідної інформації;
- станом організаційно-економічних зв'язків між економічно самостійними суб'єктами господарювання, виробниками і споживачами продукції з урахуванням попиту і пропозиції;
- умовами конкуренції на внутрішньому агропродовольчому ринку, ринку інвестицій та інших ресурсних ринків, що мають задовольняти наступні структурні складові інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки: ціна, якість товарів і послуг; рівень планування або прогнозування; перспективи просування продукції до споживача залежно від ринкової ціни, якості та кон'юнктури пропонованих товарів, об'єктів інвестування; гнучкість і можливість коригування тактики та стратегії інвестиційного процесу в галузях агропромислового комплексу, управління ризиками інвестиційного процесу [3].

Найбільше значення для забезпечення інвестиційної привабливості має виконання державою як суб'єкта управління багатьох об'єктивно необхідних і належних тільки їй функцій. Особливо це важливо в умовах переходу до ринкової системи господарювання, коли реформуються відносини і форми власності, відбувається реорганізація всіх галузей економіки, у тому числі й агропромислового комплексу.

Реалізація функцій державного управління в аграрній сфері має ряд суттєвих недоліків, що впливають на привабливість об'єктів інвестування й відповідно на економіку галузі. До них можна віднести:

- відсутність моделі поетапного реформування аграрної сфери економіки;
- порушення міжгалузевих відносин, паритетності еквівалентного обміну між сільським господарством і промисловістю;
- формування ринку товарів і послуг без врахування їх соціально-економічного значення;
- недооцінка сутності та значення аграрного сектору в економіці України.

Здійснення цих функцій реалізується значною мірою через інвестиції, з використанням як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування.

Можливими джерелами інвестування можуть бути державні вкладення і кредити, власні накопичення підприємств, кредити комерційних банків та інших фінансових структур, заощадження населення.

Актуальність дослідження визначається й посилюється у зв'язку з необхідністю теоретичного обґрунтування та осмислення основ формування інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів. Про актуальність науково-практичних розробок, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості в умовах глибоких суспільних трансформацій перехідного періоду до ринку, свідчать численні дискусії щодо окремих аспектів таких розробок.

Водночас відсутні комплексні наукові дослідження проблеми формування інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України. У публікаціях українських вчених-аграрників розглядаються тільки окремі, фрагментарні питання інвестиційної привабливості, без виходу на рівень формування чинників інвестиційної привабливості й теоретичних узагальнень інструментарію її підвищення. До цього часу питання інвестування розглядаються без урахування досяг-

нень теорії і практики управління інвестиційним процесом у цілому, набутого світового досвіду щодо формування інвестиційної привабливості та інвестиційних пріоритетів аграрного сектору економіки держави.

У процесі дослідження й аналізу джерел інвестицій з'ясовані суб'єктивні причини та проблеми їхнього визначення, виявлені умови, що дають змогу забезпечити ефективніше використання інвестицій.

Який же насправді стан інвестування АПК України? Звернемось до цифр.

За 2008 рік в АПК України у фактичних цінах було залучено близько 30,0 млрд грн інвестицій в основний капітал, з них – 13,1 млрд грн вкладено в харчову та переробну промисловість і 16,7 млрд грн – у сільське господарство.

В останні два роки відбулася деяка зміна інвестиційних пріоритетів у АПК. Основний приріст інвестицій було спрямовано в сільське господарство, особливо у тваринництво.

Сільське господарство перетворилося у одну з найбільш пріоритетних галузей для інвестування.

Порівняно з 2000 роком обсяги інвестицій в сільське господарство збільшилися у 7,5 разів, тоді як у харчову промисловість – лише у 2,6 рази.

Загальні обсяги інвестицій в основний капітал у сільському господарстві в 2008 році у порівнянних цінах проти 2007 р. зросли на 43,2, а в тваринництво – на 62,3 %.

Водночас, інвестиції у виробництво харчових продуктів і напоїв у 2008 році склали лише 90,4 % від рівня попереднього року.

Для порівняння: протягом 2008 року в національну економіку України в цілому було залучено інвестицій на 2,6 % менше, ніж у 2007 році.

Слід зауважити, що у I кварталі 2009 року загальні обсяги інвестицій по Україні склали 60,5 % до відповідного періоду минулого року.

Обсяги залучення інвестицій в сільське господарство в порівнянні з відповідним періодом минулого року становлять 58,7 %, в галузі рослинництва – 50,4, тваринництва – 91,6, рибальства та рибництва – 100,3 %.

Спостерігається зниження у I кварталі 2009 року темпів залучення інвестицій і в харчову промисловість, обсяги освоєння яких становлять 48,3 % до відповідного періоду минулого року.

За даними Державного комітету статистики України станом на 01.01.2009, починаючи з 1992 року, в агропромисловий комплекс України було залучено 2454,4 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (6,9 відсотка загального обсягу). З них 1655,5 млн дол. США (4,7 %) вкладено у 812 підприємств харчової та переробної промисловості та 798,9 млн дол. США (2,2 %) у 655 сільськогосподарських підприємств.

Приріст іноземного капіталу за 2008 рік склав 340,4 млн дол. США, що на 104,5 млн дол. США менше, ніж за аналогічний період минулого року. При цьому інвестиційні вкладення у харчову промисловість досягли 94,3 млн дол. США. Обсяг залучення іноземних інвестицій в сільське господарство з початку року збільшився на 246,1 млн дол. США.

Щодо інвестування у I кварталі 2009 року, то станом на 01.04.2009, починаючи з 1992 року, в агропромисловий комплекс України було залучено 2524,6 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (6,9 % загального обсягу ПІП в економіку). З них вкладено 1709,6 млн дол. США (4,6 %) у 762 підприємства харчової та переробної промисловості та 815,0 млн дол. США (2,2 %) у 652 сільськогосподарських підприємства.

Приріст іноземного капіталу за 3 місяці 2009 року склав 33,9 млн дол. США, що в 6,2 рази менше ніж за аналогічний період минулого року. При цьому інвестиційні вкладення у харчову промисловість досягли 20,6 млн дол. США. Обсяг залучення іноземних інвестицій в сільське господарство з початку року збільшився на 13,3 млн. дол. США.

Основними інвесторами в агропромисловий комплекс України є країни:

- у сільське господарство: Кіпр (305,8 млн дол. США), Великобританія (121,7 млн дол. США), Данія (50,9 млн дол. США), США (50,4 млн дол. США), Швеція (36,7 млн дол. США), Німеччина (35,4 млн дол. США), Австрія (28,4 млн дол. США), Польща (28,3 млн дол. США), Російська Федерація (17,7 млн дол. США);

- в харчову промисловість: Нідерланди (512,8 млн дол. США), Швеція (210,1 млн дол. США), Кіпр (185,6 млн дол. США), США (140,1 млн дол. США), Великобританія (141,4 млн дол. США), Швейцарія (82,5 млн дол. США), Франція (69,3 млн дол. США), Німеччина (57,9 млн дол. США), Росія (41,3 млн дол. США).

Діяльність інвесторів в аграрному секторі економіки представлена великою кількістю компаній, які незважаючи на фінансово-економічну кризу, на сьогодні є найстабільнішою складовою економіки нашої держави [5].

Перспективним напрямком інвестиційної діяльності на підприємствах АПК є впровадження прогресивних енергозберігаючих технологій [6,7].

Останнім часом активізувалася двостороння співпраця в АПК з представниками бізнесу японських і шведських компаній з метою реалізації спільних інвестиційних проєктів.

Наразі в міністерстві налічується близько 800 інвестиційно привабливих пропозицій від регіонів за різними напрямками інвестування в агропромисловий комплекс України, що надійшли протягом 2008 року, які наразі опрацьовуються з Головними управліннями агропромислового розвитку облдержадміністрацій з метою запровадження єдиного Реєстру інвестиційних проєктів, що розробляються та впроваджуються в агропромисловому комплексі.

Висновки. Інвестиційну проблему в сільському господарстві можна розв'язати. Для цього не потрібні прямі державні інвестиції у великих обсягах, мета яких полягає в забезпеченні реалізації обмежених державних пріоритетів у галузі: підтримка селекції у насінництві й тваринництві, захист навколишнього середовища, розвиток окремих напрямів соціальної сфери села, мережі сільських доріг тощо. Важливіше відрегулювати економічні відносини у державі таким чином, щоб вони забезпечували еквівалентний обмін між сільським господарством й іншими галузями і сферами економіки, для чого слід активізувати дію усіх важелів економічного регулювання інвестиційної діяльності, а саме: визначити пріоритети у розвитку АПК:

- впровадження високопродуктивних технологій вирощування сільськогосподарських культур та утримання худоби;
- налагодження випуску ефективних хімічних засобів захисту тварин і рослин, оновлення та модернізація на базі новітніх технологій підприємств переробної і харчової промисловості;
- випуск обладнання для масложирової, м'ясо-молочної, борошномельно-круп'яної та хлібопекарської промисловості;
- розвиток сільськогосподарського машинобудування, сировинної бази для виробництва тари та пакувальних матеріалів.

Реалізація цих напрямів забезпечить розв'язання проблеми сприятливого інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі окремих регіонів і держави в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуткевич С.А. Инвестиции и инвестиционный процесс. – К., 2000. – 63 с.
2. Данілов О.Д. та ін. Інвестування: Навчальний посібник/ О.Д. Данілов, Г.М. Івашина, О.Г. Чумаченко. – К.: Комп'ютерпрес, 2001. – 364 с.
3. Інвестування в аграрній сфері / За ред., А.В. Чупіса. – Суми: Довкілля, 2002. – 244 с.
4. Інвестування: Навч.-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2001. – 251 с.
5. Закон України «Про інвестиційну діяльність».
6. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні: Навч. посібник/ А.С. Музиченко. – К.: Кондор, 2005. – 406 с.
7. Пересада А.А., Майорова Т.В. Інвестиційне кредитування: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 272 с.
8. Федоренко В.Г., Гойко А.Ф. Инвестознaвствo: Пiдручник / За наук. ред. В.Г. Федоренко. – К.: МАУП, 2000. – 408 с.
9. <http://www/prezident.gov.ua>.
10. <http://www/rada.gov.ua>.
11. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Формирование инвестиционной привлекательности аграрного сектора экономики

Р.В. Черный

В статье рассмотрены теоретико-методические и практические положения формирования инвестиционной привлекательности как фактора развития аграрного сектора экономики Украины в условиях глобальных рыночных трансформаций. Современную рыночную экономику невозможно представить без иностранных инвестиций, которые распространены как в промышленно развитых странах, так и в развивающихся странах. Инвестиционная деятельность – решающий фактор общей политики государства, от эффективности которой зависит состояние производства, уровень технического оснащения предприятия, возможно-

сти структурной перестройки экономики, решение социальных и экологических проблем. Инвестиции составляют основу развития предприятий экономики и аграрного сектора в частности.

Ключевые слова: инвестиционная политика, инвестиционный климат, механизм инвестиций, инвестиционная привлекательность

Forming investment appeal in agrarian sector of economy

R. Chornyy

In job is considered theoretic-methodological and practical ambushes of investment appeal formation as factor of Ukrainian agrarian sector development in conditions of global market transformations. The modern market economy cannot be presented without the foreign investments, which are distributed both in the industrially advanced countries, and in less developed countries. Investment activity - determinative of common state politic, on which efficiency the condition of manufacture, level of an enterprise hardwar. opportunity of structural reorganization of economy, decision of social and ecological problems depends. the investments make a basis of the enterprises development of economy and agrarian sector in particular.

Key words: investing policy\$ investing climate; mechanism of investments; investment appeal